

ՊԱՅՄԱՆՔ

ՊՈՒԼԱՐԻՍ

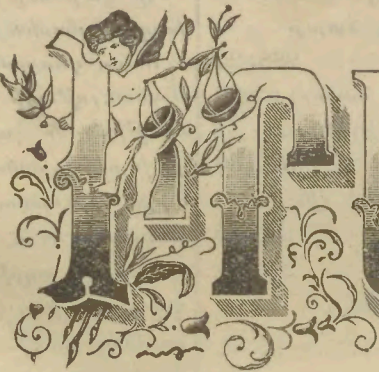
Տարեկան . . 12 Ֆր.
Վեցամսեայ . . 6 "

ՍՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Երկու քիւ մեկ ծառով
Տարեկան . . 14 Ֆր.
Վեցամսեայ . . 7 "

ԱՍԵՐԻԿԱ

Տարեկան 2.60 Տոյար
Վեցամսեայ 1.50 "
ԿԱՆԵՐԻԿ

Լ Բ Ա Ք Ի Ր

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Ե Ի Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

Դրանոյման տողը
20 ւանդիւր

ԵՂ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒ Ի ԱՄԵՆ ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ ԵՒ ՇԱՐՍԹ

Հ Ա Ս Յ Ե

Rédaction du journal

„Iravounk“

VARNA (Bulgarie)

Редакция

на ВѢСТНИКЪ

„Иравункъ“

ВАРНА

Գրութիւնք եւ

չեմ տրուիր

ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱԻ

Թ Ի Ա Պ Ա Ր Տ Ի

Բ. Հ Ա Տ Ո Ր Ը

Արտասահմանի ընթերցասերներու կողմէ այնչափ անհամբերու-
թեամբ սպասուած այս Բ. հատորն կը պարունակէ երկուսիրու
թեան Բ. եւ Գ. մասերը ու կը վերջանայ .

Ա. հատորը (Ա. մաս) կը բաղկանայ 162 երեսներէ, գին 1 Ֆր.
Բ. « (Բ. եւ Գ. մաս) « 432 « 2 «

10 օրինակի դրամ դրկողը 11 օրինակի կը ստանայ .

Դիմել ի Բ. Ա. ի Ո. Ի Ն Ք. Ի խոթագրութեան եւ մեր ծանուցած
գործակալներուն .

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒՆԵՐՈՒՆ ԽՆԴԻՐ

Ռուսիոյ մէջ գտնուող հայ-
եկեղեցիներու եւ խանութիւն կալու-
ածներուն գրաւման մասին ստա-
ցուած պաշտօնական եւ լրագրա-
կան տեղեկութիւնները բնականօ-
րէն մեծ յոգում յառաջ բերին աշ-
խարհի ամէն կողմերը բնակող հա-
յոց մէջ . Ս. Էջմիածնայ Սինոդի
անդամներու հրաժարած բլլալու
յորին հետեւող վեհ. Աթոռի կող-
մէ հրաժարման տարաձայնութիւն
նը որոշ ցոյց կուտայ թէ ինչ
տակնուղարկութիւն կը տիրէ ուս-
սահայոց մէջ եւ ի մասնաւոր ի
Ս. Էջմիածին . Դժբաղդաբար
երկու շաբաթէ ի վեր Տփղիսի
թերթերն ալ կանոնաւոր մեզ չեն
հասնիր . որովհետեւ գործադուլի
պատճառաւ տպարանները գրեթէ
չեն գործեր .

Ե. Պոլսոյ մէջ եւս յուզումը մեծ
է . Պատրիարքը որոշ տեղեկութիւն
մը ստանալու համար հետեւեալ
հեռագիրը տուած է Ս. Էջմիածին
Սինոդին նախանգամ Տ. Արիս-
տակէս եպիսկոպոսին .

« Լրագրաց մէջ կը կարգացուի
վեհ. Հայրապետին հրաժարման
զրոյցը . Խորապէս զգածուած կը
սպասենք հեռագրական տեղեկու-
թեանց » .

Վերջին ֆազ . Ժողովոյ մէջ կար-
գացուեցաւ այն նամակը որոյ Պա-
տրիարքը ուղղած էր վեհ. Կա-
թողիկոսին . որմէ կ' ինքերբ
ստոյգ տեղեկութիւններ եկեղեցիս

կան կալուածոց գրաւման ի կոտ-
մար տալ . ծուռօք լուրերու մասին .
Կովկասէ Պոլսոյ հասած տեղե-
կութեանց չայլով , խորհրդակ-
ցութիւններ կը կատարուին ամեն
կաշեւոր թիւներու մէջ , եւ պիտ
գամաւորութիւններ կ'երթան Ս.
Էջմիածին , տրուելիք պատասխա-
նը որոշելու . Աղօթքի կը կա-
տարուին եկեղեցիներու մէջ .

Էջմիածնայ վաճառի բովը ընդար-
ձակ գետի մը վրայ , գոր Ս .
Հայրապետը հարկ դատած էր
նուիրել , սկստուածէ ուստական
մեծ վաճառի մը շինութիւն

Սուրհանդակի վերջին ուրբ . թի-
թիւն կը քողեմք հետեւեալ տո-
ղերը .

Ս. Պատրիարք հայրը երէկ Պոլսոյ
գտնուող բոլոր եպիսկոպոսներու հրա-
ւեր ուղղեց , որպէսզի յառաջիկայ ե-
րեքշաբթի առաւօտ ժամը Յին Պատ-
րիարքարան գտնուին , Ռուսահայոց
եկեղեցական գործերուն վրայ խորհր-
դակցութիւն մը կատարելու , ըստ
որում գրաւեալ կալուածները կը վե-
րաբերին ընդհանուր Հոյ. եկեղեցւոյ
հասին . Ս. Պատրիարքը չորեքշաբթի
օրը Քաղաք . Ժողովոյ մէջ այդ տե-
սակ խորհրդակցութեան մը կարեւո-
րութեան վրայ խօսած էր արդէն , եւ
երէկ կրօն . Ժողովոյ գերատեսնապետ
Տ. Վահրամ Արքեպ. Մանկունի Ն.
Ամենապատուութեան ուղղած մէկ ըն-
դարձակ նամակով պատր կը զգա-
նէր եպիսկոպոսական խորհրդակցու-
թեան մը , ըստ որում այս կարեւոր
խնդիրը հոգեւոր հանգամանք ունի ,
եւ եպիսկոպոսները իրենց եկեղեցւոյ
պետեր , իրենց մասին պէտք եղած
թեւադրութիւնը եւ առաջարկը պար-
ատոր են ներկայացնել Ն. Ա. Օծու-

թեան , եւ կարեւոր միջոցը խորհիլ
եկեղեցւոյ օգտին տեսակէտով .

Տփղիսէն լուր կուտան թէ Ռուս
Սինոդին կարգադրութեամբ Ս. Էջմի-
ածնի մօտ գտնուող ուսական մեծ
վանքէն զատ , Երեւանի կուսակալու-
թեան ամէն կողմը մեծ ոգեւորու-
թեամբ ուս եկեղեցիներ կը շինուին
Երեւանի . Կարթի . Պաքուի . Այեք-
սանդրոբոլի մէջ ուսական եկեղե-
ցիներ կը կառուցուին .

Ռուս կղերը գրաւեալ է Ստան-
նի կայարանէն մէկ ժամ հեռաւորու-
թեամբ գտնուող հին կիսաւոր հոյ ե-
կեղեցին . երկու երեք ուս վար-
դապետներ նորոգել կուտան այդ եկե-
ղեցին , որուն անունն ալ Ս. Լու-
սաւորիչ դրուած է . Մօտ ատենէն
քսան ուս վանականներ պիտի հաս-
տատուին հոն միայնու կերպով . Լի-
նանի մօտ Լոռու Մելիքեանց գեր-
դաստանին ունեցած հողաբաժինը , որ
ասկէ առաջ հայ գիւղացիներու բաշ-
խում էր , այս անգամ գիւղացիներ-
էն առնուելով ուս եկեղեցիին նուր-
բուր է նոյն գերդաստանին կողմէ,
ուս կղերին պահանջուով .

Նախընթաց օրը կը գրէինք թէ
ժամանակէ մը ի վեր Էջմիածնէն ան-
ուանական կողակներէ զատ ուրիշ
գիր չի հասնիր Մայր աթոռոյ գործե-
րուն նկատմամբ . Իրողութիւն մը որ
ցաւալի է ամէն կերպով , եւ այդ
տողերը գրուելէն քանի մը ժամ վերջ
հաստատուեցաւ Քաղ. Ժողովոյ գու-
մարման միջոցին Էջմիածնէն հասած
ժրարով մը , որուն մէջ կային հինգ
հատ ամուսնական եւ ամուսնաւոր ծա-
կան կողակներ տասը օր սովի թու-
ականով , մինչդեռ մէկ ամիսէ ի վեր
այս կալուածական խնդիրներուն վը-
րայ կը խօսուի ու կը գրուի Պոլսոյ
եւ հաւաստողներ կան թէ ամիսներ
առաջ տեղեկութիւն կուր Տփղիսի մէջ
երբ Ս. Հայրապետը այցելութիւն
կուտար եւ կը բանակցէր Կովկասի
կառավարչապետին հետ . Մայր ա-
թոռոյ մէջ գործերը վարելու կերպին
վրայ տեղեկութիւն ունեցողներու
համար զարմանալի չէ այս . սակայն
բնականաբար այսքան կարեւոր եւ
կենսական պարագայի մը մէջ պահ-
ուած լուր թիւնը անըմբռնելի կը
մնայ . ծաւալի է որ Ն. Ս. Օծու-
թիւնը չըջապատող կարգ մը հաց-
կատակ , ունայնամիտ անձեր , վան-
քին հացը ձրի ուտելու վարժուած
պնակալէզներ , այնքան նուիրական
վայրի մը մէջ մուտք ունենալու բա-
ցարձակ անարժան , անխիղճ ու ա-

նըզգայ մարդեր , եկեղեցական ամէն
չա՛ն այս ամուսնական չնչին խնդր-
ներու մէջ կը տեսնեն եւ միայն անով
ժամանակ կանցնեն , ստանց միտք
ընելու որ երկտողով մը հարկ է ծա-
նօթութիւն տալ եկեղեցական կալ-
ուածոց գրաւման այս խնդրին վրայ .
Ի պաշտպանութիւն շահուց ուսանայ
եկեղեցիներու ձեռք առնուած մէկ
քանի միջոցներն ալ տակաւին հաս-
տատուած , ճշյուած չեն , ու ասոր
փոխարէն ամէն օր կը հասնին անա-
խորժ տեղիկութիւններ անպաշտօն
կերպով .

ՌՈՒՍ ՊԱՇՏՈՆԱՏԱՐԻ ՄԸ
Կ Ա Ր Ծ Ի Ք Ը

Վերջերս Սօֆիա այցելող ուս
պաշտօնատար մը կարեւոր անձնաւոր-
ութեան մը հետ տեսակցելով մակե-
դոնական խնդրոյ մասին հետեւեալ
կարծիքը յայտնած է .

« Մակեդոնական հրատապ խնդրոյն
լուծումը միայն մէկ կերպով կարելի
է . այն է եւրոպական Թուրքիոյ բա-
ժանումը Պալքանեան Փոքր պետու-
թեանց մէջ . ինչպէս Պուլկարիան ,
նոյնպէս Սերպիա , Սեւ լեռ , Յու-
նաստան իրենց բաժինները պէտք է
առնեն Մակեդոնիոյ զանազան մա-
սերէն . Ալպանիոյ մէկ մասն ալ
պէտք է իտալիոյ յանձնուի .

« Մակեդոնական յեղափ. կազմա-
կերպութիւնը պարտի հրաժարիլ ինք-
նավար Մակեդոնիա մը ստեղծելու
ծրագրէն . որովհետեւ այդ ծրագիրը
Պուլկարիան զատ պաշտպանող
չկայ . եւ ընդհանրապէս Պալքանի
միւս փոքր պետութիւնք զէմ են ա-
նոր . Ոչ ոքի մտքէն զէն չէ ելած Ա-
րեւելեան Ռումէլիի զէպքը . ինքնա-
վար Ռումէլիին յանկարծ հարուածով մը
Պուլկարիոյ կցուեցաւ . նոյնը կարող
է պատահիլ ինքնավար Մակեդոնիա
մը կազմուելէն չիտոյ . այս հա-
ւանականութիւնը՝ զօրացած Ռումէլիի
զէպքով , բացարձակ արգելքն է
պուլկար մակեդոնիացիներու ծրագ-
րին գործադրման . ուստի անկէ նախ
պէտք է հրաժարիլ , եւ համաձայնու-
թիւն կազմել Սերպիոյ եւ Մօնթենէկ-
րոյի հետ . այդ պարագային Մակե-
դոնիայէ բաժին մը Յունաստանի եւ
Ալպանիայէ մաս մը Իտալիոյ ձգելու
կարգադրութիւնով , կարելի է այս
երկու պետութիւններն ալ համաձայ-
նութեան մէջ տեսնել . Պուլկարիոյ
Սերպիոյ տրուելիք բաժինն համար
պէտք չէ ցաւ զգան . յառաջիկային
այդ բաժինը կրնն Պուլկարիոյ պիտի

յանձնուի, երբ Սերպերը Հէրսէք-Պոս-նայէ իրենց արդար բաժինը վերստա-նալու համար պատերազմի բռնուին. այդ պահուն Սերպի անպատճառ Պո-կարիոյ օգնութեան պէտք պիտի ու-նենայ. այդ օգնութիւնը կարելի է սակարկել Մակեդոնիայէ Սերպերու ձգտած բաժինը ետ ստանալու պայ-մանաւ:

Պուլկարները սա իրողութեան պէտք է լաւ համոզուին որ Ռուսներս որչափ որ կը սիրենք Պուլկարեան նոյնչա-փով սէր կը աւանդենք Սերպիոյ եւ Մոն-թէնէկոյի վրայ. ուստի չենք կարող այս երեքէն միոյն ձգտումներուն ուժ տալ ու միւսը զրկել. մեր բաղձաւքը այս մեր երեք փոքր եղբայրներուն միաժամանակ զօրացումն է. Պուլկար-ները այս իրողութեան համոզուելէ վերջ, ալ կրնան Ռուսիայէ իրենց գա-լիք օգուտին չափը ու ձեւը հասկնալ:

Նաեւ առայժմ հասկնալու գլխաւոր մէկ կէտն սա է որ, ոչ Մակեդոնացիք եւ ոչ ալ Պուլկարիա պաշտօնական Ռուսիայէ ուղղակի օգնութիւն պէտք է սպասեն. օրովհետեւ ռուս պետու-թիւնը ծանրագէտ զբաղած է Մայր-Արեւելքի մէջ, ուր իր շահերը կար-ծուածէն շատ աւելի մեծ են, զորս պաշտպանելու համար իր բոլոր ուժը եւ ուշադրութիւնը հոն կեդրոնացնել հարկադրուած է: Նաեւ Պալկանի Սը-լաններուն համար Ռուսիայէ ելիք օգնու-թիւն մը կրնայ սպասուիլ միայն, այն է անպաշտօն Ռուսներու օգնութիւնը: Հասկնալու ընկերութիւններ պատ-րաստ են ժողովուրդին մէջէն տասնեակ հազարներով զինեալ բազմակիս օգ-նութեան տալ Պուլկարներուն ու Սեր-պերուն, երբ ասոնք համերաշխութեամբ կռուի բռնութիւն թուրքերու դէմ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ՊՈՍ-ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՈՐ Հ ԵՐՆ ԻՐԵՆԳ ԲԱԺՆԵՐԻՆԵՐԸ ՓՈԹՈՒՄԵՆԷՆ, ՆԿՈՒՄԵՆԻՈՒԹ ԵՆԵՐԿԱՅ ԽԱՐԵԶՆԵՐՆԵՐ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԱՄՈՅՆ ՄԷՋ ԿՐ ԳՏՆՈՒ-ԻՆԵՐ:

ՄԻԱՄԵԱՅ ՀԱՇՈՒՆՆԵՐՈՒ ԱՂԲԱՏԱՆՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Թ Ո Ւ Ս Ճ Ս Ի Ք Ի
1902 Յունիս 1 — 30 Յունիս 1903

ՄՈՒՏՔ

1902 Յունիս 30 էն պատ-րաստ դրամ	633. 30
ՀԱՍՈՑԹՆԵՐ	
Պնակի հասոյթ	470. 90
Գանձանակի հասոյթ (հը-րապարակը չըջող)	267. 45
Գանձանակի հասոյթ (տօ-նախմբութեան)	60 75
Բաժնեկրն	657. 70
Մեղակալութ	375. —
Մեղակալութիւն	115. —

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Պատահական նուէրներէ	411. 15
Ամուսնութեան նուէրներէ	36. 60

ԳԱՆՁՈՒՄ ԵՒ ԿԱԼՈՒՄ

Մկրտիչ Պաղտատարեանէ	44. —
Կար. Մ. Ստեփանեանէ արծ.	305. —
Կալուածն՝ րէ	62. —

ՄՍԱՆ

Մատաղի հաճանակութեան	384. 50
Մորթիւնէն գանձուած	63. 45
Ի. դէ (Չ. օխա)	38. —

Ե Լ Ք

ԱՂԲԱՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՎՃԱՐՈՒՄ	
Դրամական օգնութիւն	629. 40
Ճանապարհաւարք	220. 50
Տան վարձք եւ դրմ. օգն.	
Թ. Փափազեանի	247. 50
Իեզ եւ բոխչ	101. 55
Թաղումի ծախք	16. 4
Գահանայից արուած (աղքատ մեղերները թաղուել)	59. —
Աղքատ ուսանողաց կօշիկ	
զգեստ եւ գիւք	418. 95

ԶԱՆԱԶԱՆ ԾԱԽՔ

Դրամական ծախք	11. 20
Գանձա՝ ալ պատգնողին	51. —
Չանազան ծախք	58. 70
Մեղակալութի կառապանին	136. 40

Մեղակալութի նորոգութեան 130. 65

Երկու եզ եւ զանազան ծախք (մատաղի)	288. 20
Նորոգութեան (խանին համար) 65. 50	
Մեղակալութիւն խոցի շինու-թեան	182. 80
Կերպարանաւոր մատու-թիւն	151. 45
Փայտ եւ անուի	156. 60

ՓՈՒՆԱՏՈՒԹԻՒՆ

Չանազաններու փոխ արուած 95. —	
Տ. Ա. Պիւրովին տոկոսով (5 0/0 արուած 30 նաբուէրն	611. 80
Աճօյի վնաս ոսկիի տարբե-րութեան	12. 75
Պատրաստ դրամ միջնա յո-նիս 30 (1903)	282. 15

Արծաթ ֆրանք 3914 70

ՄԱԿԵՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Բէրբապուրի 15 օգոստ.

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ. Պոլսոյ ռուս դես-պանին հաղորդուեցաւ Սէփաստաբօլէ թէ Սիւ ծովի նաւարած ինչեքն մին իրքական ջուրերը պիտի երթայ:

Սօֆիա 14 օգոստ.

Ժէնէրալ Յօնչիկ եւ գնդապետ Եան-քով Մակեդոնիա անցնելու ուղիով սահ-մանին վրայ պուլկար ռաիկաներէ ձերբակալուեցան:

Պէլկիւմ, 14 օգոստ.

Սէլանիկէ հոս հասած լուրերուն նայելով, Ֆրոբի մօտ գտնուող եր-կաթուղիի կամուրջը այս առաւօտ քանդուած է: Էքսիտուր մօտ պաշար-ուած սպասարկներու եւ թուրք զօ-րաց միջեւ կռիւր զեռ կը շարունակ-ուի եղեր:

ՊՈԼԻՍ, 14 օգոստ.

Բարենորոգմանց հակառակող Ալ-պանացիներու դէմ զինուորական գոր-ծողութիւնը վարող զօրավար Եաքիբ փաշան ճամբայ կաւ Սփիւկ երթալու, ուր վաղիկ պաշտօնը պիտի ստանձնէ:

Սուլթանը զարնուող ռուս հիւպա-տոսի այրիին 400,000 ֆր. տուգանք մը ընծայել տուաւ:

Կը կարծուի որ Չարը ինքն ալ այդ խնդրոյ մասին կարգադրութիւն ընէ:

Ռուս Էնպանտան թարգման Մ. Մանաէլովի պաշտօն տրուեցաւ քն-նութիւն մը: Եւտարեւի հիւպատոս Ռուս-քովսքիի սպանման մասին եւ Մանաս-տրի հիւպատոսական գործակատար անուանուեցաւ:

Թուրք աղբիւրներէ կիմացուի թէ զօրաց եւ խուսիւրու միջեւ ընդհա-ցումներ տեղի ունեցած են Ռարթի-նայի մօտ (Բէլթօօ), Պալկանիէ (Մանասթըր), Եէրֆօզա-Ք (Օրթա) Սիւմէնիէ (Եէնիճէ Սէլանիքի) նա-հանքին մէջ:

Սմէն տեղ խուսիւրու զգալի կո-րուստներ ունեցած են:

Կը հաւատան թէ Մանաստրի դէպ-քերուն հետեւանքով Ալպանացիք ի-րենց շարժումը վերականգնել են:

Ռուսներու շարժումին եւ անոնց ուժի մասին արուած լուրերը չափա-զանցուած են: Եւտարեւի կը տարածուի Մանաստրի սանձադին մէջ եւ Սփիւկի ու Սէլանիկի շրջակաները:

Ապստամբներու ուժը 5000ը չանց-նիր:

ՊՈԼԻՍ, 14 օգոստոս

Յանուս Չարին կոմս Լաժառօֆի հեռագրերը ուղղուած տիկին Ռօքօֆ-քիին՝ կրնէ թէ կայսրը մեծ ցաւ զգա-ցած է հիւպատոսին սպանութեամբը որ իր պարտականութեանց պէ՛տք եւ ղաւ:

ՊՈԼԻՍ, 15 օգոստոս

Թուրք աղբիւրէ անուած լուրե-րուն նայելով, Բրուչօֆ քաղաքը՝ զօր-պատամիրները գրաւած էին, զօր-քերը ետ առած են:

ՊՈԼԻՍ, 15 օգոստ.

Մանաստրի պատժական դատարանը մա՛րտան դատապարտեց ռաիկան Հա-լիմը եւ իր մէկ մեղաւորը: Երկուքն էլ կախուեցան լէկ իրիկուն: Տաւ-նիւնիյի ռաիկաներ 5-ական տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան: Երկու սպաններ աստիճանաւորիկ հ-ղան:

ԼՈՆՏՈՆ, 14 օգոստոս

Բառլաման շրջանը զոգուած է: Գահաճառը ըսաւ թէ Թուրքիոյ իւրո-

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՀԱՅՔ Ս. ԳՐՈՑ ՄԷՋ

Ս. Գրոց մէջ կը հանդիպինք հատուածի մը՝ որ մեզ համար բաւական կարեւորութիւն ունի. այն հատուածն է Երեմիա մարգարէի գլ. ՄԱ. 27 համա-րըն, որ կըսէ. «Պատուէր սուք յինչն Արարատեան թաղաւորութեանցն եւ Սղեանազեան գնդին»: Բա-նասէք — ազգայինք թէ օտարք — այնպէս ըմբռ-նած են՝ իբր թէ Երեմիա այս խօսքերով ակնարկել ուզած ըլլայ զՀայաստան եւ Հայոց թագաւորու-թիւնն. այսպէս եւ Գարապաշեան իւր «Քննական պատմութիւն Հայոց» կարեւոր գործոյն մէջ (հա. Ա)՝ պաշտպան կը հանդիսանայ նոյն գաղափարին: Սա-կայն փութանք ըսել՝ թէ չարաչար կերպով կը խա-րուինք ամէնքս ալ. վասն զի Ս. Գրոց երբայկան ընազիրն ունի Մի՛նի անուամբ երկիր մըն ալ, — մասնաւոր Արարատ, Մի՛նի ու Սղեանազ. «Թագաւոր-րութիւնն Արարատայ, Մի՛նիոյ եւ Սղեանազայ», — զոր Պիտոն Ս. Գրոց ասորական ընազիրը՝ թարգ-մանած է Արմինի — «Հայաստան». — մայրաքաղաք Մարտոս՝ ռեպուբլիկ, իւրիւր լոգ «Թագաւորութիւնն Արարատայ եւ Հայաստանի եւ Սղեանազայ»: Ուս-տի Երեմիայի ժամանակ անձանք էր տակաւին Ար-մինիա կոչուին, այլ՝ Մի՛նի անուամբ միայն ծա-նօթ էր Հայաստան, որ կը տարածուէր Ուրմիոյ լը-

ձէն մինչեւ վանայ ծովուն քովերն, եւ որոյ բնա-կիւք (Հայք) ետքէն ձուլուեցան Սղեանազեան թա-ղաւորութեան եւ Սղեանազեան գնդին» կիթ ոչ ամ-բողջութեան՝ զէթ մէկ մասին հետ: Անա այդ ձու-լումէն ետքն է՝ որ Արմինիա ընդհանուր անուան տակ ծանօթ է այն միտքեւ: Թագաւորութեան եր-կիրն, որ «Հայաստան» կոչուած է մերկներէն: Հա-յաստանի բնիկ անուանը՝ Մի՛նի բնաւանք. արձա-նագրութիւններէն ծանօթ է մեզ, հազոյն Մաննա ձուլով, իսկ ժողովուրդն՝ Մաննայա «Մաննա-ցիք Հայաստան-ցիք»: Սրբ Երեմիայի յիշեալ հատուածին առերեւէն ընազիրն վրայ յինչով՝ կրնանք կնիադ-րել, թէ ի սկզբան Հայոց բնակային կղած է ըստ բնաւանագրաց մարտ Մաննա ա «երկիրն Մաննացոյ», այսինքն՝ ինչպէս՝ ըսինք վերը, Ուրմիոյ լճին՝ Վա-նայ ծովուն մէջնաղն կղած տարածութիւնն. ըստ՝ ո-րում զօրաւոր ապացոյց մը չկայ հաստատուելու՝ թէ Հայք փոխադարձ գաղթականներ ըլլան, ինչպէս կըն-դունին արդի գիտնականք՝ Հերոդոտոսի սա խօսքին հետեւեցնելով. «Հայք ի Փոնիքոյ գաղթեալք»: Ար-գէն մեծամտութ Գարապաշեան իրաւամբ կը հակառա-կի՝ Հերոդոտոսի այս հատուածին վրայ չէնք բարձ-րացնող պիտանալիտաց խմբին դէմ, լռելով կարուկ կերպով, թէ «այս կարծիքն, ըստ մեզ, պատմական հիմ չունի»:

Ուրիշ տեղ ցոյց տուինք, թէ Արմինիա անուան յառաջ եկած է երբայկէն հար «Էրան» բառին՝ Մի՛ն-նի անուան հետ միանալէն. այսպէս՝ Հայ-Մի՛նի կղած է Արմինի, որ կը նշանակէ «Էրան» միւրոյն լեռնային Հայաստան բարձրաւանդակ Հայաստանի: Բայց հակառակ այս ցոյցման, որ պարզապէս հե-

տեւողութիւն մըն էր երբայկէն բառագրոց, այսօր կը յաւելուէք, թէ՛ ըստ Տարմիս Կրիլի՝ Արմինիա անուան արուեստական կերպով կազմուած բառ մըն է. այսինքն, երբ Պարսիք իրենց մեծ արշաւանք-ներով նուաճեցին ի մէջ այնոց՝ վերոյիշեալ Արարատ եւ Մի՛նի երկիրներն, այս անուններն ալ անհե-տացան եւ դադրեցան գործածութիւնէ, որուն անմի-ջապէս յաջորդեց Արմ. եւ անունն. արդ այս վեր-ջին Արմինա ձեւը կազմուեցաւ պարսկական պաշ-տօնատանց մէջ, երկու հին անուններն — Արարատ եւ Մի՛նի — իրարու հետ միացնելով, եւ եղաւ Ար (արատ) — Մի՛նի Արմին: Իրօք ալ Արմինիա անունն ամենահին յիշատակութիւնը կը ըլլայ միայն Բեհիս-տանի դարձեւան սկզբնական արձանագրութեանց մէջ, այն է, Երեմիայի մարգարէութեան գրուածքն (Երբ 585 նախքան զԲ.) վաթսուն տարւոյ մը չափ ետքն Ուրմիոյ հանձնական է որ իրաւունք ունեայ Տար-միսքի, մանաւանդ երբ նկատենք՝ թէ Բեհիստանի արձանագրութեանց մէջ Հայոց յիշատակութիւնը կը ը-լլայ, Գարեհի Հայոց գլ. մղած պատերազմին՝ առ-թիւ, որ պատահած է 520ին նախքան զԳրիտոսոս. այնուհետեւ Հայաստան անցաւ Պարսից լճին տակ: Իբրեւ հարկատու իշխանութիւն:

Տեսնենք, թէ Ս. Գրոց երբայկան ընազիրն Մի՛նի անուանած երկիրն էր «Հայաստան», եւ գործածուած է նոյնիսկ նշանակութեամբ. արդ ինչ է կն «Արա-րատեան թագաւորութիւնն» Սղեանազեան գնդ-ըն»:

«Արարատեան թագաւորութիւնն» ոչ այլ ինչ էր, բայց իթէ Ուրաշոս կամ Ուրարտու անուամբ ծանօթ Ասորեստանի հիւսիսային կողմը գրաւած մեծ պե-

